

mindst 4 år. Dette følte som en urimelighed. Det er rigtigt, at der opstår en usikkerhed, indtil domstolens praksis ligger fast, således at anklagemyndigheden ved udøvelsen af beføjelsen til at meddele tiltalefrafald er vanskeligt stillet, indtil praksis har hæftet sig. Men heller ikke længere.

De rejste problemer forekommer mig fortsat vigtige, uanset om man betragter det aktuelle problem som i realiteten løst. Det kan ikke besvares udtømmende på et 13 siders indlæg eller ved et 8 siders modindlæg. Et disputatsemne ligger parat.

W. E. v. Eyben.

DANSK KRONIK

Statistisk Departement har udsendt *kriminalstatistiken for 1949*. Den viser med hensyn til kriminalitetens omfang, at antallet af forbrydelser, der er anmeldt eller på anden måde kommet til politiets kundskab, i forhold til 1948 er faldet fra 120.000 til 111.600 (tallet var i 1938 81.600). Antallet af sigtelser er faldet med ca. 4000 til 31.000, og antallet af domfældelser er faldet med ca. 1700 til 10.215 (i 1939 var tallet omtrent 6000). Straffelovens forskellige sanktioner er anvendt i stort set samme relative omfang som i det foregående år; det kan bemærkes, at hæftestrafens andel i samtlige domfældelser er steget ca. 1½ %, medens fængselsstraffens andel er dalet tilsvarende. Ungdomsfængsel, arbejdshus og § 70-foranstaltninger anvendes nu som i 1939 tilsammen i ca. 4 % af alle tilfælde (mandlige lovovertrædere), men tallet er dalende for arbejdshus' vedkommende, stigende ved de to andre grupper. Stigningen i anvendelsen af betinget dom er fortsat. — Om enkeltheder vedrørende stillingen ved forskellige forbrydelsesarter, i hovedstad, provinsbyer og landkommuner etc. må der henvises til de udførlige oplysninger i statistikens tekstafdeling og tabeller.

Spørgsmålet om en ændring af *straffelovens kapitler 12 og 13* om forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed, mod statsforfatningen og de øverste statsmyndigheder m. v. er nu løst ved *lov nr. 225 af 7. juni 1952 om ændringer i og tilføjelser til borgerlig straffelov*. Grundlaget for de nye bestemmelser er det forslag, som i 1949 fremlagdes i en betænkning afgivet af et justitsministerielt udvalg af 1948 med højesteretsdommer *Ernst Colov* som formand. Forskellige ændringer kom til i de regeringsforslag, som siden blev fremsat, og under sagens seneste behandling på rigsdagen er der sket endnu nogle ændringer. Blandt disse kan fremhæves, at udtrykkene „på anden ulovlig måde“ og „ved andre ulovlige midler“ (som supplement til magt, anvendelse og trusel derom) samt „under truende udsigt (til krig eller besættelse)“ er udgået. Det samme er sket med reglerne om modtagelse af økonomisk støtte til politiske skrifter og om aktivt partiarbejde

som en form for bistand til fjenden (iøvrigt er exemplifikationen bevaret). Hjemmelen til almindelig formuekonfiskation er begrænset til domme, som lyder på fængsel i 2 år eller mere. — Landstingets udvalg har dog på forskellige punkter tilrådt en fornyet drøftelse efter lovens vedtagelse.

I overensstemmelse med udvalgsflertallets og regeringens forslag er idømmelse af dødsstraf blevet hjemlet, dog ikke i den borgerlige eller den militære straffelov, men i den samtidig vedtagne særlige *lov nr. 227 om dødsstraf for visse handlinger begået under krig eller fjendtlig besættelse*. Dødsstraf kan nu ramme den, som under krig eller besættelse til fremme af fjendtlig interesse og under iøvrigt skærpene omstændigheder bliver strafskyldig efter straffelovens §§ 98, 99, 102, stk. 3, 111 eller 237, og som på gerningstiden er fyldt 21 år.

Indenrigsministeriets værnepligtsudvalg af 1948 har afgivet en meget omfattende *betænkning om revision af værnepligtslovgivningen*. Her behandles bl. a. spørgsmålet om udelukkelse fra tjeneste i forsvaret som følge af straf. I justitsministeriets oprindelige forslag af 1950 til en rettighedslov var det — i overensstemmelse med straffelovskommissionens indstilling — foreslået at slette de gældende vandelskrav i værnepligtsloven. Efter henstilling fra værnepligtsudvalget udgik dette punkt senere af lovforslaget, og de regler, som nu foreslås, er fremkommet ved forhandling mellem straffelovskommissionen og repræsentanter for værnepligtsudvalget, på grundlag af udvalgets udkast. Efter forslaget skal dom til arbejds- og sikkerhedsforvaring og psykopatforvaring for en forsætlig lovovertrædelse altid udelukke fra tjeneste, dom til ungdomsfængsel derimod — som hidtil — aldrig. Med hensyn til almindelig frihedsstraf skal kun ubetingede domme til fængsel i 5 måneder eller mere kunne begrunde udelukkelse, og kun „hvis det i det enkelte tilfælde skønnes, at den pågældende er karaktermæssigt uegnet til sådan tjeneste. Der skal i denne henseende lægges vægt på, om der må antages at være nærliggende fare for, at han vil begå alvorlige lovovertrædelser under en indkaldelse, påvirke de øvrige indkaldte værnepligtige i uheldig retning eller give anledning til disciplinære vanskeligheder eller forsinkelse eller besværliggørelse af uddannelsen“. Denne regel ligger principielt på linie med rettighedsloven af 1951, medens den gældende regel sætter et fast skel ved 4 måneders fængsel. — Afgørelsen skal træffes af sessionen efter nærmere retningslinier; afgørelser om udelukkelse kan efter begæring genoptages til ny prøvelse. Afgørelsen kan endvidere indbringes for et værnepligtsnævn.

En betænkning om *opdragelsesmæssige metoder i opdragelseshjem* er afgivet af et udvalg, der blev nedsat under socialministeriet i 1950. Baggrunden for udvalgets nedsættelse var offentlig omtale af opdragelseshjemmenes hustugsregler og opdragelsesmetoderne iøvrigt. Udvalget forelægger udkast til vejledninger vedrørende opdragelsesmæs-

sige metoder i opdragelseshjem og vedrørende den lukkede afdeling ved „Bråskovgård“. Den afgivne betænkning går imidlertid videre. Udvalget har som grundlag for løsningen af den stillede opgave fundet det nødvendigt at undersøge de materielle kår, hvorunder opdragelseshjemmene virker, og har fundet adskillige mangler. Mange bygninger er ikke tidssvarende; der mangler kvalificeret arbejdskraft og særlige uddannelsesmuligheder; mange hjem er for store og har for uens belægning; sorteringen af børneværnseleverne er i det hele ufuldkommen; der savnes egnede iagttagelseshjem og hjem for børn og unge med nervøse forstyrrelser og psykopatiske træk, og der savnes psykiatrisk tilsyn. Sådanne fundamentale vanskeligheder præger efter udvalgets opfattelse opdragelsesarbejdet, og udvalget stiller en række forslag om forbedringer, idet man dog med hensyn til spørgsmålet om behandlingen af psykopatisk prægede børn og unge henviser til det særlige udvalg herom, som blev nedsat i december 1951.

Ikke mindst ved den udvidelse af arbejdsopgaven, som udvalget har fundet nødvendig, har betænkningen fået betydelig interesse fra et kriminalpolitisk synspunkt. Størst umiddelbar kontakt med kriminalretten har naturligvis anvendelsen af Bråskovgård, navnlig den lukkede afdeling. Udvalget har ikke foreslået større forandringer i så henseende. Et afsnit af udvalgets bemærkninger om den lukkede afdeling vil formentlig have interesse for anklagemyndighed og domstole:

„Uanset at den nugældende adgang til i afdelingen at anbringe unge, mod hvem der er indledet politimæssig undersøgelse i anledning af begåede strafbare handlinger, men som fritages for fængsling mod at Bråskovgård sikrer deres tilstedeværelse under sagens behandling, betyder en ret stor belastning for afdelingen og ofte er medvirkende til at skabe uro, mener udvalget dog ikke at burde stille forslag om dens ophævelse, da man derved vil henvise de unge lovovertrædere til at udstå varetægtsfængsel under ugunstigere forhold. På den anden side mener udvalget, at disse unges ophold i afdelingen bør afkortes mest muligt, hvorfor det foreslås bestemt, at opholdet for disse i den lukkede afdeling på forhånd kan begrænses til et kortere tidsrum end den for de øvrige elever foreslåede almindelige frist, jfr. nedenfor. Ved fastsættelsen af fristen for opholdets varighed vil man kunne sikre, at efterforskning og forundersøgelse af hensyn til eleven søges tilendebragt så hurtigt som muligt, hvilket foruden for opdragelseshjemmet vil have betydning for den pågældende elev, da den tid, opholdet i den lukkede afdeling varer, ikke medregnes ved strafsoningen, såfremt han måtte blive idømt frihedsstraf.“ (Varigheden skal efter forslaget højst kunne være 3 måneder, men forstanderen skal kunne fastsætte et kortere tidsrum.)

Et andet udvalg under socialministeriet, som har beskæftiget sig med spørgsmålet om *uddannelsen af ledere og medarbejdere ved opdragelseshjem*, har ligeledes afgivet betænkning i 1952. Udvalget har

fremSAT forslag til en bekendtgørelse om en grunduddannelse og en videregående uddannelse for opdragelseshjemmenes ledere og medarbejdere.

I en omtale af betænkningen om dommeruddannelsen (i „Ugeskrift for retsvæsen“ 1952 B. 85 ff) har landsdommer *Jørgen Trolle* givet en karakteristik af *kriminologien*, der — med Trolles ord — i betænkningen „omtales med Varme som noget, Dommerne kan have Nytte af“. Det hedder videre:

„Det er jo ikke mange Aar siden, Faget begyndte at komme paa Moden. For 5 Aar siden, da det blev sat paa Dagsordenen ved det skandinaviske Kriminalistmøde i Stockholm, havde de fleste kun ubestemte Forestillinger om, hvad det var, men for Tiden indtager det en Favoritplads. I Ludvig den Fjortendes Versailles var det saadan, at naar Kongen fik en ny Favorit, strømmede alle, høj og lav, til for at hylde den opgaaende Stjerne; ingen vilde holde sig borte eller komme sidst. De Tider er jo nu forbi, men Verden forbliver sig selv lig, og vi følger stadig Moden. Det er her vanskeligt at se altfor megen trykt Virak om Kriminologiens praktiske Nytte, uden at det fremkalder en fjern Mindelse om Kejserens nye Klæder. („Gud, hvor det klæder godt, hvor det sidder dejligt — hvilket Mønster — hvilke Farver ..“ etc.) Sandheden er vel nærmere den, at Kriminologien er en ung — for ikke at sige spæd — Videnskab, hvis Resultater paa det nuværende Stade af Udviklingen er af begrænset praktisk Værd og let kan lede ad forkerte Veje. Den bestaar af en ikke ringe Del af, hvad der er selvfølgeligt, tvivlsomt eller uafklaret, eller af noget, som man endnu ikke har fundet Anvendelse for. Dens usikre Betragtninger over, hvad der betinger Forbrydelsen, indbyder vel til en videre Forskning, som med Tiden kan blive af Værdi, men den er næppe til større Nytte for Praktikerne endnu. Der tænkes kun undervist 20 Timer deri. Det skader næppe, men de fleste kan nok lettere og billigere læse Professor Hurwitz' Fremstilling og faa større Udbytte deraf. Langt større Interesse for Strafferetsplejens Udøvere — Dommere, Anklagere, Forsvarere, Politifolk — har Spørgsmaalet om Straffenes og andre Sanktioners Virkning paa den enkelte dømte, Sanktionslæren, Pønologien. Her eksisterer utvivlsomt et Savn. Kendskabet hos de nævnte Grupper til Fængselsvæsenets Arbejde og dets Resultater er altfor ringe.“

Ved lov nr. 226 af 7. juni 1952 er det ved retsplejelovstillægget af 1945 oprettede *ankenævns* virksomhed vedrørende sager efter straffelovstillægget blevet forlænget indtil 1. juli 1954. Om nævnets sammensætning og sagernes behandling gælder reglerne i lov af 27. maj 1950.

Jur. dr. *Alvar Nelson*, Uppsala, er udnævnt til professor i strafferet ved Aarhus universitet.

Knud Waaben.

NORSK KRONIKK

Hvis det foreliggende utkast til prislov og rasjonaliseringslov, som for tiden er gjenstand for en heftig debatt, blir vedtatt, vil spørsmålet om håndheving av lovene bli aktuelt. Nå er forsåvidt ikke dette noe nytt problem. I det store og hele går lovforslagene ikke noe særlig videre enn den provisoriske lovgivning vi nå har på dette felt. Rent faktisk kan imidlertid situasjonen bli en annen. Det er en viss fare for at lojaliteten mot en slik permanent reguleringslovgivning vil bli mindre — iallfall den første tid — enn mot den midlertidige lovgivning som var sprunget ut av situasjonsbestemte kriseforhold, som også næringslivets menn iallfall i noen utstrekning var enig i krevde særlige tiltak.

Det har for øvrig også hittil vært så som så med lovlydigheten på dette felt. Hvert av årene 1943 og 1944 ble over 3000 personer straffet for prisovertrедelser — det er nesten det samme antall som i de siste årene er blitt straffet for „vanlige“ forbrytelser. I årene etter krigen har tallet for straffede prisovertrедere gått ned, slik at det i 1949 var ca. 1200. Om denne nedgangen skriver den daværende sjef for Statens pris- og rasjoneringsinspeksjon, Sigurd Lorentzen, til pris- og rasjonaliseringskomitéen: „Denne nedgang skyldes vel først og fremst at den egentlige svartebørs er forsvunnet og at håndhevingen har vært mindre effektiv eller mer lempelig. Jeg har ikke inntrykk av at det er inntrådt noen vesentlig bedring i de ervervsdrivendes lojalitet overfor bestemmelsene“. Det fremheves ellers i skrivet at domstolene har anvendt så milde straffer mot prisovertrедerne at prisovertrедelser i dag må anses som lønnsomt. En eventuell bot og inndragning betraktes av mange som driftsomkostninger. Riktignok gir den nåværende prislov anledning til å anvende opp til 3 års fengsel ved siden av økonomiske sanksjoner, men fengselsstraff har praktisk talt ikke vært brukt.

Ut fra den betraktning at straffene må skjerpes om det skal være håp om å få lovene respektert, inneholder lovforslagene bestemmelser om straffeskjerpelse på flere punkter. Riktignok beholdes det nåværende maksimum — bøter og fengsel i 3 år, men gjennom en omredigering av straffebestemmelsene legges grunnlaget til rette for en strengere reaksjon enn tidligere. Det heter bl. a. i de to lovutkast, som har likelydende straffebud, at dersom den skyldige ved overtrедelsen har hatt vinning som er gjenstand for inndragning, så bør ikke boten settes lavere enn til minst halvparten av inndragningsbeløpet. Ved særlig grove overtrедelser bør det i alminnelighet idømmes både fengselsstraff og bøter. Den skyldige kan i slike tilfelle også fradømmes retten til å drive ervervsvirksomhet, dog ikke utover 5 år. Dersom overtrедelsen er skjedd på vegne av et selskap, kan bøtestraff og tap av retten til å drive ervervsvirksomhet også idømmes selskapet.

Om betydningen av straffeskjerpelsen uttaler lovkomitéens flertall: „Flertallet er ikke sikker på at skjerpningen av bestemmelsene om straff og inndragning vil være tilstrekkelig til å sikre en bedre etterleving av bestemmelsene. En tror at en i første rekke bør legge mer vekt på å skape større forståelse for reguleringen ikke minst gjennom pressemeldinger og foredrag. Det vil også være viktig å treffe tiltak for å skape større forståelse av reguleringslovgivningen og større innsikt i forretningsforhold og av regnskapsspørsmål hos tjenestemenn som har med etterforskning og påtale å gjøre“.

I april satte Fengselsstyret i gang en forelesningsrekke beregnet særlig på fengselsfunksjonærer og vernelagsarbeidere. Rekken ble åpnet med innledende bemerkninger av statsråd O. C. Gundersen. Andre forelesere har vært: Professor Johs. Andenæs om straffens formål, direktør Karsten Heli om ungdomskriminaliteten, direktør Ørnulf Ødegård om arv og miljø, overlege Jon Leikvam om personlighetsbedømmelse, lagmann Reidar Aasgaard om dommerens stilling i straffetrettspleien, ekspedisjonssjef Johannes Halvorsen om straffullbyrdens mål og midler, dosent J. B. Hygen om straff og etikk og riksadvokat Andr. Aulie om kriminalpolitikk.

Forelesningsrekken, som tas opp på lydbånd til bruk for fengsels- og vernelagsfunksjonærer som ikke har hatt adgang til å følge foredragene, vil bli fortsatt til høsten.

Det er en stund siden Arbeidsskolen på Berg for unge lovovertredere formelt ble åpnet, men først nylig fikk den sin første elev. En har kunnet merke en viss uvilje hos domstolene mot å sende lovovertredere til Arbeidsskolen. Årsaken har vel vært den sterke motstand lovovertrederen og hans familie har reist mot en slik reaksjon. Lengden av oppholdet, som normalt forutsettes å være 2 år, har nok virket avskrekkende, særlig i de tilfelle lovovertrederen har hatt sjanse til å få betinget fengselsstraff, men motstanden har nok også bunnset i uvitenhet om hva opphold på Arbeidsskolen innebærer. Noen særlig skade har for øvrig ikke skjedd ved at klientellet ikke har kommet så fort som beregnet, da funksjonærene på Arbeidsskolen fremdeles har hendene fulle med innredningsarbeid og forberedelser av forskjellig slag.

Straffesakene som har vært ført mot personer som har rettet ærekrenkende beskyldninger mot dem som har ledet rettsoppgjøret mot landssvikerne, har nå nådd iallfall en foreløpig slutt. Ved lagmannsrettsdom ble de mest aktive i denne kampanje — tre tidligere N. S.-medlemmer — idømt straffer fra 1 års til 30 dagers fengsel. Bøkene „Utrolig, men sant“ og „Folkedommen over rettssvikerne“ ble inndratt. Denne siste sak har pågått i 8 uker — visstnok den lengste tid noen norsk lagmannsrett har sittet samlet — og 150 vitner har vært avhørt.

Overlege Johan Scharffenberg har i tre artikler i Morgenbladet for 14, 15 og 16 juli tatt opp til drøftelse hva han i overskriften har kalt „et omstridt rettspsykiatrisk tilfelle“. Det vil føre for langt utførlig å gjøre rede for artiklene, som har vakt den største oppsikt, men hovedpunktene er disse: En norsk lege, I. A., (navngitt av Scharffenberg i artiklene) ble siktet for forskjellige straffbare forhold under krigen, blant annet for å ha ytet fienden rettsstridig bistand. Da det ble reist tvil om hans sinnstilstand, ble han underkastet observasjon av overlege Jon Leikvam og reservelege Gordon Johnsen. De sakkyndige kom til at siktede ikke var sinnssyk, men at han hadde vært det i enkelte perioder under krigen.

Lagmannsretten bygde på de sakkyndiges oppfatning og frifant følgelig tiltalte for de handlinger han hadde begått da han ble antatt å være sinnssyk, men dømte ham for hans øvrige forhold.

Etter anke fra såvel påtalemyndigheten som fra tiltalte ble hele saken brakt inn for Høyesterett, som opphevede dommen i den utstrekning tiltalte var domfelt. Det heter i Høyesteretts begrunnelse at det var „en mangel ved domsgrunnene — siden handlingen er foretatt som en fortsettelse av en i utilregnelig tilstand påbegynt virksomhet — at det ikke er drøftet, om denne forbindelse har betydning for rettsstridigheten av forholdene. Således blant annet hans mulighet for raskt å komme ut av det forhold han i utilregnelig tilstand var kommet opp i“.

Etter opphevelsen av dommen ble etter riksadvokatens henstilling nye sakkyndige oppnevnt. Det ble sinnssykeinspektør dr. med. Lofthus og overlege Johan Scharffenberg. De nye sakkyndige kom til at I. A. hverken hadde vært eller var sinnssyk. Når de tidligere sakkyndiges konklusjon delvis hadde vært positiv, skyldtes dette at I. A. hadde greidd å føre de sakkyndige bak lyset om sinnstilstanden. Overlege Scharffenberg bebreider sine forgjengere at de ikke i større utstrekning hadde foretatt selvstendige undersøkelser istedenfor å stole på I. A.'s egne forklaringer.

Etter at den nye erklæring forelå, forsøkte påtalemyndigheten å få saken gjenopptatt i sin helhet. Dette ble avslått av Høyesteretts kjæremålsutvalg som hevdet at betingelsene for gjenopptakelse hva angår de handlinger han av lagmannsretten var frifunnet for, ikke var til stede, da de nye beviser ikke gjorde det utvilsomt at I. A. ikke var sinnssyk på handlingstiden (jfr. straffeprosesslovens § 415).

Etter dette besluttet påtalemyndigheten å henlegge saken hva angår de poster hvori I. A. ble kjent skyldig ved lagmannsrettens dom. (Den dom som ble opphevd var sonet ved utholdt varetekt.)

I sin avsluttende artikkel konkluderer Scharffenberg bl. a. med at „tilfellet bør for påtalemyndigheten og domstolene bli en tankevekker til strengere kritikk og større selvstendighet overfor rettspsykiatriske erklæring“. Scharffenberg varsler om at han i en senere artikkel skal ta opp spørsmålet om ordningen av den judicielle observasjon.

Artiklene utløste en rekke motinnlegg, hvor det særlig ble fremhevd det utilbørlige av en oppnevnt sakkyndig å publisere et rettspsykiatrisk tilfelle i dagspressen på denne måten og under navns nevning. Lege I. A. har selv tatt affære og har anmeldt Scharffenberg for å ha brutt sin taushetsplikt ved å ha offentliggjort opplysninger han i egenskap av sakkyndig lege har fått tak i.

Tre unge norske vitenskapsmenn — alle jurister, men med en sterk sosiologisk orientering — Vilhelm Aubert, Torstein Eckhoff og Knut Sveri — har nylig utgitt en bok, „En lov i søkelyset“, som bygger på en undersøkelse foretatt med økonomisk støtte av Norges Almenvitenskapelige Forskningsråd. Undersøkelsen som omfatter intervju med 439 husmødre og hushjelpere i par, tar sikte på å bringe på det rene hvilket kjennskap husmødre og hushjelpere har til den nye hushjelploven av 1948 og i hvilken grad loven etterleves av partene. Det heter bl. a. i forordet: „Dette arbeid sprang ikke ut av noen spesiell interesse for husarbeid eller for hushjelploven. Undersøkelsen er motivert av generelle problemstillinger om rettsreglens sosiale funksjoner. Vi valte å angripe de generelle spørsmålene på et meget spesielt felt. Der ved mente vi å kunne bruke en forholdsvis grundig og tilforlatelig metode. Metoden er imidlertid slett ikke bundet til denne spesielle loven og de særegne livsforhold den griper inn i, men er sannsynligvis brukbar ved studiet av samspillet mellom rettsregler og livsforhold på mange områder.“

Grunnene til at vi valte hushjelploven — etter forslag av professor Johs. Andenæs — var praktiske. Loven er nokså enkel og vender seg til en klart avgrenset gruppe av personer. Dessuten skal den opp til fornyet behandling igjen i 1953, slik at undersøkelsens resultater kan komme til nytte ved revisjonen“.

Det vil føre for langt her å komme inn på resultatene av undersøkelsen — hensikten er bare å gjøre oppmerksom på boken, som også har betydning for strafferett og kriminologi. Blant annet kaster undersøkelsen et visst lys over almenprevensjonens problem.

Oslo Politis årsberetning for 1951 foreligger. For første gang siden krigen er det oppgang i anmeldte forbrytelser i Oslo by. I forhold til 1950 er økningen 9.5 pst. (1950: 10 516 anmeldte forbrytelser, 1951: 11 518.) Økningen har nesten utelukkende funnet sted på tyverienes område. Særlig har tallet på grove tyverier og brukstyverier av motorvogn steget sterkt. Tallet på anmeldte forseelser er gått ned fra 37 677 i 1950 til 32 374 i 1951.

Ingen kvinnelige landssvikfanger sitter lenger i fengsel. Samtlige som ikke har sonet sin straff er benådet, deriblant noen som ble idømt fengselsstraff på livstid. De mannlige livstidsfangene sitter fremdeles inne, men fanger med opp til 20 års fengsel er blitt benådet.

Anders Bratholm.

SVENSK KRÖNIKA

1951 års riksdag tillstyrkte, såsom nämnts i denna tidskrift 1951 sid. 273, i princip det förslag till inrättande av en anstalt för svårbehandlat ungdomsfängelseklientel som går under namn av *Roxtuna*. Riksdagen ansåg emellertid att en översyn borde ske för att utröna möjligheterna att åstadkomma väsentliga besparingar utan att de mest grundläggande principerna för anstalten rubbades. En sådan översyn har verkställts av en särskild utredning, 1951 års Roxtunautredning med direktören T. G. Wärn som ordförande. På grundval av denna utredning har i proposition till årets riksdag begärts ytterligare medel till anstaltens byggande. Den nya planen innebär vissa besparingar som vunnits främst genom reducering av byggnadsvolymen för samtliga byggnader, omdisposition av vissa byggnader och av anstaltsområdet, minskning av antalet personalbostäder och personalinskränkning. Någon ändring i fråga om den grundläggande tanken om den lilla gruppens princip göres inte. Personalreduceringen går bl. a. ut över befattningen som förste läkare och en elevvårdsassistent; antalet vårdare bibehålles oförändrat. Då anstaltens chef skall vara en psykiatriskt utbildad överläkare kommer anstalten likväl att ha en heltidsanställd läkare. Riksdagen godtog departementschefens förslag till personalorganisation som grund för anstaltens organisatoriska utformning men ansåg inte att man redan nu borde binda sig för en i detalj fixerad personalorganisation.

Det ursprungliga förslaget till Roxtuna upptog fem yrkesgrenar, två i mekaniskt arbete, byggnadsarbete, trädgårdsarbete och maskintvätt. I denna del föreslog 1951 års utredning en väsentlig begränsning. I princip borde enligt utredningen endast en yrkesgren, mekaniskt arbete, förekomma; det syntes emellertid lämpligt att för ett mindre antal elever anordna utbildning i trädgårdsarbete. Departementschefen, som icke ansåg sig kunna godtaga en sådan nedskärning, framhöll att en av de bärande grundsatserna i lagstiftningen om ungdomsfängelse vore att eleverna skulle erhålla en individuellt avpassad yrkesutbildning. Då yrkesutbildningen icke kan drivas så långt vid ungdomsanstalterna, med deras i regel ettåriga behandlingstid, som vid de ordinära yrkesskolorna, där utbildningen vanligen omfattar två år, framstår det som så mycket betydelsefullare att den grundläggande undervisning som kan medhinnas vid ungdomsanstalterna blir så solid som möjligt och av sådan art att eleven efter utskrivningen kan fortsätta utbildningen vid vanlig yrkesskola eller inom industrien, framhåller departementschefen. Han föreslår att arbetsprogrammet skall omfatta utbildning av metallarbetare, bilreparatörer, byggnadsarbetare och trädgårdsarbetare. Riksdagen godkände denna uppfattning och underströk, att en ny ungdomsanstalt utan tillgång till erforderliga möjligheter till individuellt avpassad yrkesutbildning knappast kan giva en uppfattning om vad ungdomsfängelsevård under tillfredsställande betingelser kan giva för resultat. Departementschefen och

riksdagen understryker att den nya anstalten bör uppföras i så snabb takt som möjligt. Riksdagen biföll vad som i propositionen yrkats för budgetåret 1952/53 för anstaltens byggande.

Genom en lag av den 21 dec. 1949 erhöll Kungl. Maj:t fullmakt att beträffande visst sinnessjukhus förordna, att de ärenden om *utskrivning från sjukhuset av straffrättsförklarade m. fl.*, vilka enligt sinnessjuklagen i första hand skall prövas av sinnessjuknämnden, i stället skall handläggas av en lokal utskrivningsnämnd, bestående av sjukvårdsläkaren, en lagfaren ordförande och en person med erfarenhet i allmänna värv. För vinnande av erfarenhet av den nya ordningen gavs lagstiftningen tidsbegränsad giltighet t.o.m. den 30 juni 1952. Det var framför allt i två avseenden man var oviss. Det ena gällde frågan hur en i lagen införd regel om besvärsmätt för statsåklagare och överinspektören för sinnessjukvården, då lokal nämnd bifallit framställning om utskrivning, skulle inverka på enhetligheten i tillämpningen. Det andra avsåg reformens verkningar på läkarnas arbetsbörda. Hittills har förordnande om lagens tillämpning meddelats beträffande fyra sinnessjukhus.

Inför utgången av lagens giltighetstid har utskrivningsförfarandet återigen aktualiserats. I proposition med förslag till lagens fortsatta giltighet ytterligare tre år t.o.m. den 30 juni 1955 anförde chefen för inrikesdepartementet, statsrådet *Gunnar Hedlund* bl. a. följande. Erfarenheterna av tillämpningen av lagen visar att den fyllt de syften som föranlett dess genomförande. Man hade rätt i de avseenden varom enighet rådde vid lagens tillkomst. Sinnessjuknämndens arbetsbörda har åtminstone siffermässigt avsevärt minskats. Det vitsordas allmänt att den muntliga kontakten mellan utskrivningsmyndighet och patient varit värdefull ur olika synpunkter. Även andra positiva erfarenheter redovisas från sinnessjukhusen. Det framhålles att det nya systemet skapat en bättre atmosfär i utskrivningsärendena. Men även på de två punkter som särskilt träder i förgrunden vid omprövningen är erfarenheterna goda. Det föreligger sålunda inga som helst skäl att slopa utskrivningsnämnderna vid de fyra sjukhus där sådana inrättats. Tvärtom talar mycket starka skäl för att göra lagstiftningen generellt tillämplig. Det är angeläget att lokala nämnder inrättas även vid andra sjukhus än de fyra där nämnder nu finnes.

Att departementschefen likväl förordar en fortsatt provisorisk lagstiftning beror på två omständigheter. Den ena är den att erfarenheter från sjukhus med asocialt imbecilla helt saknas. Skulle den nya ordningen medföra en väsentlig ökning i läkarens arbetsbörda vore detta med hänsyn till bristen på kompetenta läkare högst olyckligt. Läkarbristen har, framhålles det, ytterligare ökat sedan 1949. Den väsentligaste orsaken till departementschefens ståndpunktstagande är emellertid att starka skäl talar för en utvidgning av de lokala nämndernas kompetens till att pröva utskrivningsärenden även beträffande andra

sinnessjuka än straffriförklarade och med dem jämställda, ärenden som för närvarande i första instans prövas av sjukvårdsläkaren, vilken utvidgning dock ej kan genomföras utan att ordningen för utskrivningsärendenas prövning med sjukvårdsläkaren som deltagande underkastas en ingående undersökning. Departementschefen uttalar emellertid att utskrivningsnämnder under den kommande treårsperioden bör inrättas i väsentligt ökad utsträckning.

Första lagutskottet uttalade att de olägenheter, vilka är förbundna med den nu gällande ordningen, främst sammanhänger med att reformen genomförts endast i begränsad omfattning. Utskottet förutsätter med hänsyn härtill att förordnande om tillämpning av lagen kommer att meddelas snarast möjligt i fråga om samtliga sjukhus, där sådant icke av särskilda skäl stöter på organisatoriska eller andra svårigheter. Riksdagen har bifallit propositionen.

I motioner till årets riksdag har begärts att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att en allmän översyn av reglerna om frihetsberövande företages med utgångspunkt från art. 5 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. I anledning av motionerna har riksdagen anhängit om utredning angående ett *förbättrat förfarande vid administrativa frihetsberövanden*.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande anförde första lagutskottet bl. a. att den omständigheten att Sverige ratificerat konventionen icke utan vidare innebure att en anpassning av den svenska rätten till konventionens krav skulle vara obehövlig; goda skäl funnes för att lagstiftningen rörande frihetsberövanden underkastades en mera ingående granskning och översyn med ändamål att bringa den i full samklang med konventionen. Enligt utskottets mening bör emellertid, då frågan om rättssäkerheten vid frihetsberövanden nu aktualiserats, uppmärksamhet i främsta rummet ägnas spörsmålet om den svenska rättens regler är så utformade, att de kan anses uppfylla de rättssäkerhetskrav som vi från våra egna utgångspunkter önskar uppställa. Därvid anser sig utskottet kunna bortse från sådana frihetsberövanden som beslutas av domstol eller tillhör domstolsförfarandet och i stället koncentrera sig på frihetsberövanden som beslutas i administrativ ordning. Det framhålls att det är ett tämligen självfallt önskemål, att de administrativa förfaranden, genom vilka enskilda kan berövas sin frihet, icke väsentligen står straffprocessen efter i rättssäkerhetskänseende eller att i vart fall möjlighet finnes till ått i efterhand få ett ingripande omsorgsfullt prövat av kvalificerad myndighet. Otvivelaktigt brister det härutinnan i gällande svensk rätt, uttalar utskottet och fortsätter, att även om måhända missförhållandena i praktiken gör sig tydligt märkbara endast i undantagsfall, kravet på förbättrade rättssäkerhetsgarantier är så välgrundat, att det snarast bör tillgodoses genom en reform av de processuella reglerna. De områden som beröres

av den föreslagna utredningen är t. ex. alkoholistvården, barnavården, behandlingen av lösdrivare och försumliga försörjare, sinnesslövården. På många av dessa områden pågår f.n. utredning om de materiella förutsättningarna för ett tvångsingripande. Utskottet finner inte att detta utgör hinder för en ny utredning med uppgift att framlägga förslag som omspannar hela fältet av administrativa frihetsberövanden; endast härigenom skapas förutsättningar för en allsidig prövning av alla de olika möjligheter som står till buds.

1951 års fångvårdsutredning har framlagt sitt slutbetänkande, kallat *Räjongplan för fångvården* (SOU 1952:21). Utredningens tidigare förslag¹⁾ har Kungl. Maj: och riksdag i huvudsak accepterat: riksdagen har uttalat sig för att normaldagschemat på försök tillämpas och har ökat anslaget för fritidsverksamheten vid fångvårdsanstalterna, personalutbildningsplanen har i princip godkänts även om medel till dess fulla realiserande ej anslagits och för inrättande av fångvårdsanstalten i Västerås till en säranstalt för unga straff- och fängelsefångar har medel beviljats.

I det nu avgivna betänkandet föreslås att fångvårdsanstalterna uppdelas i räjonger med en anstalt i varje räjong som centralanstalt. Utgångspunkt för förslaget har varit att, eftersom den centrala myndigheten, fångvårdsstyrelsen, hur arbetet än organiseras inte kan handlägga initialbedömningen av behandlingsbehoven och besluten angående hur behandlingen skall ske i praktiken i direkt personlig kontakt med den intagne och de för hans behandling närmast ansvariga, står endast den utvägen till buds att så långt det är möjligt decentralisera dessa frågor. För straff- och fängelsefångar skall finnas fyra räjonger, norra, östra, södra, västra, med var sitt upptagningsområde, vartill kommer en räjong för förvarings- och interneringsklientel samt en räjong för dem som dömts till ungdomsfängelse och unga straff- och fängelsefångar. Varje räjong skall innehålla anstalter av olika typ, större och mindre, slutna och öppna. Centralanstalten skall vara den i vårdtekniskt avseende bäst utrustade, ha psykiatrisk avdelning, isoleringsavdelning m. m. Ingående utredningar angående nyintagnas sociala förhistoria samt psykiatrisk eller annan medicinsk bedömning skall verkställas enbart vid centralanstalten. Mindre utredningar verkställas vid alla anstalter. Till centralanstalten skall skickas alla fångar för vilka en kvalificerad utredning och expertbedömning anses behövlig. Fångar som på grund av den korta strafftiden eller av annan orsak icke anses bära underkastas någon speciell undersökning sändes direkt till lämplig anstalt inom räjongen.

Centralanstaltens chef skall tillika vara räjongchef och centralanstaltens chefpsykiater tillika räjongpsykiater. Räjongchefen skall äga befogenhet att fördela fångarna på räjongens anstalter. Räjongpsykiatern skall verka som rådgivare för behandlingen vid samtliga räjonganstal-

¹⁾ Se NTfK 1951 sid. 274 o. 364.

ter. En omfattande decentralisering av beslutanderätten beträffande fångarna skall äga rum från fångvårdsstyrelsen till räjongchefen och en räjongnämnd, vilken sistnämnda skall besluta angående villkorlig frigivning och vissa disciplinåtgärder. Fångtransporterna begränsas som regel till anstalter inom räjongen. För att öka möjligheterna till en bättre planering av arbetsdriften bör vid centralanstalten finnas en räjongingenjör. För internerings- och ungdomsräjongerna föreslås en något annorlunda organisation, bl. a. därigenom att interneringsnämnden och ungdomsfängelnsnämnden fyller de funktioner som eljest avsetts för räjongnämnd.

En väsentlig upprustning av arbetsdriften föreslås. Utredningen har övervägt att förorda en ytterligare inskränkning av arbetsgrensantalet utöver den som sedan några år tillbaka pågår för att förenkla administration och lagerhållning samt för att kunna organisera driften i nära överensstämmelse med förhållandena inom näringslivet, men avstått härifrån med hänsyn till det ökade investeringsbehov som skulle uppkomma. Det förutsattes dock att driftskoncentrationen skall fortgå allteftersom förhållandena medger det. I fråga om personalorganisationen föreslås en ökning med 51 befattningshavare, varav 5 psykiatrer och 33 arbetsledare.

Utredningen föreslår att räjongplanen genomföres efterhand från och med ingången av budgetåret 1953/54. Utredningen framlägger förslag till en särskild lag med bestämmelser om verkställighet av frihetsstraff m. m. Detta har skett därför att det kan befinnas nödvändigt att genomföra planen stegvis och därför att erfarenheter bör insamlas innan definitiva omläggningar i straffverkställighetslagstiftningen göres.

För utredning av frågan om *omorganisation av förvarings- och interneringsklienteletets vård* har justitieministern tillkallat sakkunniga: landshövdingen *Thorwald Bergquist*, ordförande, samt byråchefen *Torsten Eriksson*, byråchefen *Bertil Forssell*, grosshandlaren *Wilhelm Josephson*, kanslichefen *Eugen Olsson*, överläkaren *Torsten Sonden* och generaldirektören *Gunnar Wejke*. Efter överenskommelse mellan svenska och danska justitieministrarna får den danske överläkaren med dr. *Georg Stürup* anlitas som expert av utredningen.

På uppdrag av Stockholms barnavårdsnämnd har verkställts en utredning i syfte att få en överblick över resultatet av *verksamheten vid Barnbyn i Skå*. Undersökningen omfattar de barn som utskrivits från det Barnbyn startade hösten 1947 fram till och med sommaren 1951, sammanlagt 107 barn. Syftet har varit att klarlägga barnens nuvarande tillstånd med hänsyn till deras anpassning i hemmet, skolan eller arbetet och samhället i övrigt. Däremot lämnar undersökningen icke direkt svar på frågan om barnens psykiska hälsa, vilket skulle förutsätta en ny ingående läkarundersökning av varje barn. Undersökningen anges uttryckligen vara endast preliminär med hänsyn till

den korta tid som undersökningen avser. Man söker fastställa den utveckling som faktiskt ägt rum utan att uttala sig om orsakerna till denna utveckling.

De barn som placeras på Barnbyn är formellt omhändertagna av barnavårdsnämnden, praktiskt taget alltid för samhällsvård, d. v. s. med föräldrarnas medgivande. I praktiken kan det föreligga ett faktiskt tvångsläge att sända barnen till Barnbyn, därigenom att barnens beteende blivit olidligt i skolan eller hemmet, så att föräldrarna är tvungna att söka få dem omhändertagna. Åldern vid intagningen varierar från under 7 år upp till 16 år, ungefär hälften har varit under 10 år. Barnens sociala och psykologiska bakgrund inrymmer belastande faktorer i stor utsträckning. Sålunda förekommer stympade hem i omkring 60 % av fallen, alkoholism hos föräldrarna i omkring 40 % och kriminalitet eller annan asocialitet hos omkring 20 % av dem. Drygt 20 % av föräldrarna har vårdats på sinnessjukhus. Som intagningsorsak dominerar symptomgrupperna snatteri-stöld, aggressivitet-destruktivitet och skolkning. Även symtomet „utpräglad skygghet“ har i olika kombinationer visat sig relativt vanligt. Vårdtiden för de 107 barnen varierar, den kortaste är en månad och den längsta 3 år 8 månader. Den genomsnittliga vårdtiden uppgår till 14½ månader.

Samhällsåtgärder efter utskrivningen har förekommit i 46 fall. Den vanligaste åtgärden har bestått i övervakning. 8 barn har passerat ungdomsvårdsskola och vid undersökningen befann sig ytterligare 3 på ungdomsvårdsskola. Endast en pojke har överförs direkt från Barnbyn till ungdomsvårdsskola. En helhetsbedömning efter relativt stränga grunder visar, säger utredningen, att i runt tal 80 % av de utskrivna barnen klarar sig i livet medan omkring 20 % fortfarande utgör problemfall för hem, skola eller samhälle; i 7 % av dessa fall står det och väger.

Carl Holmberg.

Meddelelser.

Tredie nordiske kriminalistmøde.

I dagene 3.—7. juni 1952 afholdtes i København det tredie nordiske kriminalistmøde — det første afholdtes i Helsingfors 1937, det andet i Stockholm 1947. Der var betydelig deltagelse, nemlig 310 aktive deltagere og 189 ledsagere. Fra de enkelte lande deltog: Danmark 154 (+ 93 damer), Finland 19 (9), Færøerne 1, Island 1 (1), Norge 44 (34), Sverige 88 (52) samt fra Schweiz 1 og fra Storbritannien 2.

Møderne fandt sted på Københavns Univeristet, hvor forhandlingerne åbnedes af præsidiets formand, professor dr. jur. Stephan Hurwitz, tirsdag den 3. juni kl. 10.

Første forhandlingsemne var „Lægelig, psykologisk og pædagogisk behandling af lovovertrædere“. Hovedreferent var overlæge, dr. med.